

ข้อคิดเรื่องอุดมศึกษา

อุดมศึกษา หมายความว่า การเรียนชั้นสูงสุด การอำนวยการอุดมศึกษาจึงเป็นการประสิทธิ์ประสาท ศิลปวิทยาชั้นยอดของประเทศ ศิลปวิทยามีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และของสังคมอันใด สถาบันอุดมศึกษาก็ย่อมมีความสำคัญอันนั้น ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวพรรณนาให้ละเอียด ณ ที่นี้

สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่ง จะวิเคราะห์ได้เป็น ๓ ประการคือ

๑. สอนนิสิตนักศึกษาให้มีความรู้ในศิลปวิทยายอดเยี่ยมนั้น
๒. วิจัยให้ศิลปวิทยาก้าวหน้าแตกฉานยิ่ง ๆ ขึ้น
๓. อำนวยการประโยชน์โดยตรงแก่สังคม

หน้าที่ความรับผิดชอบทั้ง ๓ ประการของสถาบัน อุดมศึกษาดังกล่าวมานี้ มีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวกัน กล่าวคือ การสอนจะดีได้ก็ต้องอาศัยว่ามีอะไรใหม่ มีอะไรดีมาสอนเขา การที่จะมีอะไรดีและใหม่มาสอนก็ต้องได้มาจากการวิจัย การวิจัยจะก้าวหน้าได้ก็ต้องสอนให้เกิดผู้ทรงคุณวุฒิพื้นฐานมาทำการวิจัยสืบเนื่องกันไป ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสังคมนั้น

เป็นไปในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หากสถาบันอุดมศึกษาทำประโยชน์ให้สังคมน้อย สังคมก็ย่อมหมดศรัทธาในสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ดำเนินการสอนและวิจัยไปมิได้สะดวก ถ้าสังคมไม่สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้เพียงพอ สังคมนั้นย่อมจะขาดประโยชน์จากการสอนและการวิจัยทางศิลปวิทยาอย่างมาก ทำให้สังคมนั้นมีแต่จะเสื่อมลงไป

การสอน

การสอนเป็นหน้าที่แรกของสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยของไทยเราแม้ว่าจะขาดตกบกพร่องทางด้านวิจัยหรือด้านประโยชน์สังคมไปบ้าง ถ้าเพ่งเล็งการประสิทธิ์ประสาทศิลปวิทยาให้แก่นักเรียนให้ได้ผลดี เฉพาะอย่างยิ่งทางด้านคุณภาพแล้ว ก็ก็ยังนับได้ว่าทำประโยชน์เบื้องต้นแล้ว

มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่สอนได้ดี ย่อมอาศัยปัจจัยหลายประการ คือ อาจารย์ พื้นความรู้ของนักเรียน หลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์การสอนและระบบการบริหาร

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่จะสอนวิชาชั้นอุดมะนั้น จำเป็นต้องมีคุณวุฒิสูงจึงจะสามารถถ่ายทอดศิลปวิทยาให้แก่ศิษย์ของตนได้ดี หากอาจารย์มีประสบการณ์ประกอบกับความรู้ทางวิชาการด้วยก็ยิ่งดี แต่อาจารย์จะมีเฉพาะแต่ความรู้ความชำนาญเท่านั้นไม่พอ จำเป็นจะต้องมีสติปัญญาหลักแหลมและกว้างขวาง มีความริเริ่มและใช้เหตุผล ไม่ยอมรับฟังคติต่าง ๆ เฉย ๆ โดยปราศจากเหตุผลสนับสนุน ลักษณะของอาจารย์ที่สำคัญอีกข้อหนึ่งคือ เป็นผู้ที่มีใจรักวิชาการ รักสอนและรักศิษย์ หรือที่พระท่านเรียกว่ามีฉันทะ เพราะการสอน

นักเรียนนั้นจะต้องอดทนต่อความโง่ ความดื้อของนักเรียนบางคน เป็นธรรมดา และจะต้องพูดซ้ำพูดซากเป็นที่ชวนเบื่อหน่ายแก่ตนเอง อนึ่ง อาจารย์จะต้องมีจำนวนมากเพียงพอสมส่วนกับจำนวนนักเรียน เพราะวิธีถ่ายทอดความรู้ที่ตินั้น คือความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่าง อาจารย์กับศิษย์ หากความสัมพันธ์นี้ไม่ได้ เพราะจำนวนนักเรียน มากเกินไป จำนวนครูน้อยเกินไป จะขาดความสำคัญยิ่งยวดไปใน สถาบันอุดมศึกษานั้น

อีกด้านหนึ่ง จำนวนนักเรียนก็ควรจะมีมากพอ แต่ไม่มากเกินไปสมควรไปด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน พื้นความรู้เดิมของนักเรียน จากชั้นมัธยมจะต้องดีถึงขนาด เพราะมิฉะนั้นแล้วจะศึกษาให้ลึกซึ่งต่อไปในชั้นสูงสุดมิได้ พื้นความรู้ของนักเรียนขึ้นอยู่กับเหตุ ๒ ประการคือ ได้เล่าเรียนมาดีในชั้นมัธยม และมีสติปัญญาล้ำเลิศพอที่จะเรียนต่อไปได้ในชั้นอุดม ด้วยเหตุนี้ ผมจึงจะใคร่ยืนยันข้อเสนอ ๒ ประการ คือ (๑) การเรียนชั้นอุดมศึกษานั้นมิใช่ว่าใคร ๆ ก็เรียนได้ ต้องมีสติปัญญาถึงขนาดทางด้านวิทยาการ และ (๒) ความสัมพันธ์ ต่อเนื่องกันระหว่างการศึกษาประโยคมัธยมกับการศึกษาประโยคอุดม เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้ามัธยมศึกษาอยู่ในความรับผิดชอบของ กระทรวงหนึ่ง และอุดมศึกษาอีกกระทรวงหนึ่ง หรืออาจารย์ทั้งสอง ประโยคกับหลักสูตรทั้งสองประโยคไม่มีการประสานกลมกลืนต่อเนื่องกัน ย่อมจะมีแต่ผลเสียหาย เป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษา ชั้นอุดม ตามความเห็นของผม กระทรวงศึกษาธิการน่าจะเป็น หน่วยราชการที่รับผิดชอบในการควบคุมกำกับการศึกษาทุกระดับ ทุกแขนง และอาจารย์ชั้นมัธยมปลายกับอาจารย์มหาวิทยาลัยจะต้องมีความสัมพันธ์กันทางวิชาการเป็นประจำ

หลักสูตรชั้นอุดมศึกษาย่อมแตกต่างกับหลักสูตรประถม

ศึกษาหรือมัธยมศึกษา คือต้องมีวิวัฒนาการอยู่เสมอ แท้จริงหลักสูตรประถมหรือมัธยมก็จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปตามกาลสมัยอยู่แล้ว แต่ไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงบ่อยนัก ส่วนหลักสูตรอุดมศึกษานั้น เนื่องด้วยเป็นชั้นวิทยาการยอด ทุกสาขาวิชาย่อมเกิดมีเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้นักเรียนและอาจารย์เดินตามวิทยาการทัน หลักสูตรชั้นอุดมจึงจำเป็นต้องคล่องตัว เปลี่ยนแปลงได้ไปตามกาลสมัยโดยไม่ต้องผูกพันเป็นข้อบังคับหรือกฎที่ตายตัว จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งก็ต้องถึงสภาสูงสุดของมหาวิทยาลัย และต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาการศึกษาแห่งชาติอย่างที่เป็นอย่างนี้เป็นอยู่ทุกวันนี้

วิธีสอนหรือวิธีการถ่ายทอดความรู้จากอาจารย์ไปสู่ศิษย์ (และจากศิษย์มาสู่อาจารย์ด้วย) เป็นแก่นสำคัญของการดำเนินงานอุดมศึกษา ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างอาจารย์กับศิษย์นั้นจำเป็นมาก แต่ควรจะกล่าวเพิ่มเติมในที่นี้ว่า เมื่ออาจารย์กับศิษย์สัมพันธ์กันใกล้ชิดแล้ว จะสัมพันธ์กันเพื่อประโยชน์อันใด ประโยชน์ที่พึงแสวงในขั้นนี้ไม่ใช่ประโยชน์ที่อาจารย์จะบอกวิชาแก่ศิษย์ ประโยชน์ที่สำคัญกว่านี้คือ การที่อาจารย์จะแนะและยุยงส่งเสริมให้ศิษย์ไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ยุและแนะให้ศิษย์ได้อ่านตำราเล่มนั้นเล่มนี้ บทความนั้นบทความนี้ ยุและแนะให้ศิษย์ไปฟังผู้นั้นผู้นี้บรรยายทางวิชาการ ให้ไปเขียนเรื่องวิชาการเอง เพราะการเขียนนั้นต้องใช้ความคิดเป็นกุญแจอยู่มาก ยุและแนะให้ศิษย์กล้าถกเถียงเรื่องศิลปวิทยาระหว่างกันและระหว่างศิษย์กับอาจารย์ เป็นต้น

ผมสังเกตดูว่าทุกวันนี้ มหาวิทยาลัยของไทยเราส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนและทดสอบควบกันไป การทดสอบมีมากบ้างน้อยบ้าง แล้ว

แต่จะใช้ดุลพินิจกัน ข้อที่ควรคำนึงก็คือ ถ้ามีการทดสอบหรือสอบ
 ซ้อมสอบได้กันมากขึ้น เวลาที่เหลือสำหรับการสอนก็ย่อมน้อยลง
 เป็นธรรมดา เหตุผลที่มักจะยกมาอ้างสนับสนุนให้มีการทดสอบ
 บ่อย ๆ นั่นก็คือว่า นักเรียนไทยเราส่วนมากมักจะไม่นิเรียนถ้าไม่มี
 การสอบ หรืออีกนัยหนึ่ง การทดสอบเป็นการเร่งเร้าให้นักเรียนได้
 ขวนขวายเรียนเพื่อสอบเก็บคะแนน ผมกลับเห็นเป็นการตรงกันข้าม
 คือการเร่งเร้าให้นักเรียนรีบ ๆ เรียนเพื่อเตรียมตัวสอบไล่หรือ
 ทดสอบนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่วิชาการ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่
 ต้องพยายามท่องจำเพียงแต่จะให้สอบได้คะแนนดี ไม่ได้วางเป้า
 หมายให้แสวงหาวิชาอย่างแท้จริง ในกรณีส่วนมาก เป้าหมายใน
 การรีบเรียนเพื่อทดสอบหรือสอบไล่ กับเป้าหมายในการแสวง
 ศึกษานั้นขัดกันอย่างมาก เพราะเมื่อเรียนกันอย่างรวดเร็ว ๆ เพื่อให้ทัน
 การทดสอบก็มักจะลืมได้ง่าย ลืมได้เร็ว ไม่ทันได้ยึดหลักวิชา ฉะนั้น
 ผมจึงขอเสนอว่ามหาวิทยาลัยมีหน้าที่ในการสอนและการยุให้ศิษย์
 เรียนเป็นสำคัญ ส่วนการทดสอบสอบไล่ นั้น มีความสำคัญรองลง
 ไปอันดับต่ำ เป็นเพียงอุปกรณ์วัดผลของการเรียนและการสอนเท่านั้น

เท่าที่ได้กล่าวมา ผมได้เสนอว่ามหาวิทยาลัยจะสอนได้ดีก็
 ต้องมีอาจารย์ดี ศิษย์มีความรู้พอสมควร จำนวนพอเหมาะพอสม
 หลักสูตรคล่องตัวและสมสมัย และการสอนถูกต้องตามเป้าหมาย
 ท่านทั้งหลายจะเห็นได้แล้วว่า ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแต่ละตอน
 ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยนั้นจะใช้ระบบราชการธรรมดาหาได้ไม่
 เพราะจะพบอุปสรรคไปเสียทุกประเด็น เริ่มแต่การบรรจุแต่งตั้งและ
 การพิจารณาบำเหน็จความชอบอาจารย์ การพิจารณาหลักสูตร
 การควบคุมบังคับบัญชาอาจารย์และศิษย์ จนถึงการปฏิบัติงานของ
 อาจารย์ การที่มหาวิทยาลัยจะเป็นส่วนราชการ เช่นนี้ ในประเทศ

ไทยหรือประเทศอื่น เช่น ฝรั่งเศส เป็นต้น ย่อมไม่เป็นผลดีแก่การศึกษาชั้นอุดมและก่อให้เกิดปัญหาขึ้นนานาประการ ถ้าจะพิจารณาล่วงหน้าเลยไปถึงหน้าที่อื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย คืองานวิจัยและงานอำนวยความสะดวกแก่สังคมแล้ว จะยิ่งเห็นได้ว่าระบบราชการเป็นระบบที่ไม่เหมาะสมแก่การบริหารงานมหาวิทยาลัย

ระบบที่เหมาะสมแก่การบริหารมหาวิทยาลัยนั้น คือระบบที่ให้สิทธิสภาพแก่อาจารย์และผู้บริหารงานมหาวิทยาลัย อำนาจให้มีความคล่องตัวในการเลือกอาจารย์ ในการแต่งตั้งและกำหนดเงินเดือนอาจารย์ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ฯลฯ ทั้งนี้ ภายใต้อำนาจกำกับของรัฐบาล ฐานที่รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งด้านนโยบายส่วนรวม และด้านการสนับสนุนการเงินซึ่งมาจากภาษีอากรของประชาชน ภายใต้มหาวิทยาลัยนั้นแล้ว เมื่ออาจารย์และศิษย์ก็เป็นผู้ที่ควรจะมีความรู้ความคิดสูงพอสมควรแล้ว น่าจะใช้หลักประชาธิปไตยปกครองและบริหารได้ โดยเปิดโอกาสให้อาจารย์และศิษย์ได้มีส่วนในการบริหารมหาวิทยาลัย และมีส่วนรู้เห็นในการบริหารและการพัฒนาด้วย ทางด้านวิชาการวิจัยและหลักสูตร สภาพอาจารย์ควรจะได้รับหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้พิจารณาตามความถนัดส่วนนิสิตนักศึกษาที่ย่อมมีสิทธิพอสมควรในการปรึกษาหารือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอนาคตของตนด้วย ที่ผมกล่าวมานี้ ขอได้พึงสังเกตว่าผมใช้หลักประชาธิปไตยตามความหมายอันจำกัด ข้อที่ต้องการเน้นคือการเปิดโอกาสให้อาจารย์และศิษย์มีส่วนร่วม (participation) ในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ มิใช่จะยอมรับหลักการที่จะใช้เสียงข้างมากเสมอ เพราะเรื่องบริหารและเรื่องวิชาการนั้น ไม่เหมาะต่อการใช้ออกเสียงลงคะแนน ซึ่งถ้าใช้การออกเสียงลงคะแนนจะหมายความว่านักเรียนซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในสังคมมหาวิทยาลัยจะกลายเป็น

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยไป การบริหารควรจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่ได้รับแต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัย ให้บริหารเป็นลำดับขั้นไปแต่ละคน การบริหารโดยคนหมู่มากไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยหรือประเทศชาติ ไม่เป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพและรอบคอบ และเราต้องยอมรับข้อเท็จจริงว่านักเรียนเข้ามาในมหาวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายข้อแรกคือการเรียน ไม่ใช่เข้ามาเพื่อใช้เสียงลงคะแนนบริหารมหาวิทยาลัย มิฉะนั้นแล้ว จะต้องตั้งหลักเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนกันใหม่ โดยนักเรียนแทบทั้งหมดจะไม่ได้รับการคัดเลือกเข้ามา ข้อสำคัญคือ ทั้งอาจารย์และนักเรียนควรจะมีส่วนทราบและออกความเห็นเกี่ยวกับงานบริหารมหาวิทยาลัยด้วย

ก่อนที่จะจบตอนที่ว่าด้วยการสอนและการเรียนในมหาวิทยาลัย เราน่าจะมาพิจารณากันถึงปรัชญาของการเรียนในมหาวิทยาลัยว่า เราจะวางเข็มสอนนักเรียนของเราไปในทางใด เพื่อให้เป็นอะไร ผมใคร่จะขอเสนอว่าวัตถุประสงค์นี้ได้แก่ (๑) ส่งเสริมให้บัณฑิตของเราเป็นคนดี มีธรรมะ ใช้วิชาความรู้เป็นประโยชน์แก่สังคม (๒) ส่งเสริมให้บัณฑิตเป็นปัญญาชน มีศิลปวิทยาพื้นฐานกว้างขวางพอสมควร กล่าวคือ ไม่ใช่มองแคบแต่ในวิชาที่ตนเรียนเป็นวิชาเอกอยู่เท่านั้น แต่ให้มีความคิดอ่านกว้างขวาง ชอบด้วยเหตุผล (๓) ส่งเสริมให้บัณฑิตสามารถใช้วิชาชีพออกไปประกอบสัมมาอาชีพได้ และเป็นประโยชน์ตามความต้องการของสังคม และเนื่องด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่ยากจน ต้องการใช้คนที่มีความรู้ส่วนมากขนาดปริญญาตรี วิชาชีพที่จะพึงให้ดังกล่าวจึงควรอยู่ในระดับปริญญาตรีเป็นเกณฑ์ ข้อนี้ย่อมแตกต่างไปจากประเทศที่มั่งมี เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งหลักสูตรปริญญาตรีเป็นหลักสูตรที่

กว้างขวางแต่ไม่ลึกซึ้ง เขาไปสอนวิชาซีพกันส่วนมากในชั้นปริญญาโทหรือเอก

วัตถุประสงค์ทั้งสามประการที่กล่าวมานี้มีความสำคัญทัดเทียมกัน แต่การอบรมศีลธรรมตามวัตถุประสงค์ข้อ ๑ นั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะมาพำสอนพำบรรยายกันในชั้นนี้ อย่างมากก็สอนกันได้ในวิชาปรัชญาหรือศาสนาเปรียบเทียบ ซึ่งผมเห็นว่าเป็นวิชาพื้นฐานสำหรับทุกสาขาวิชา การอบรมศีลธรรมในชั้นอุดมศึกษานี้ เป็นเรื่องที่อาจารย์และผู้บริหารชั้นสูงของมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้วางตนให้เป็นตัวอย่างแก่ศิษย์อย่างหนึ่ง และเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้นักเรียนตั้งชุมชนนอกหลักสูตรขึ้น มีการปาฐกถาพิเศษ การอภิปรายตั้งกลุ่มเป็นต้นอีกอย่างหนึ่ง ส่วนวัตถุประสงค์ข้อ ๒ และ ๓ นั้น เป็นเรื่องของหลักสูตร ซึ่งจะต้องลึกซึ้งพอควรในด้านวิชาเอก ซึ่งจะถือเป็นวิชาซีพ แต่จะต้องกว้างขวางพอควรในด้านวิชาพื้นฐาน และวิชาประกอบ ผมมีความเห็นสำหรับประเทศไทยระหว่าง ๑ ใน ๔ กับ ๑ ใน ๓ ของหลักสูตรปริญญาตรี เป็นสัดส่วนเหมาะสมสำหรับวิชาพื้นฐานและวิชาประกอบ และที่เหลือควรจะเป็นส่วนของวิชาเอกวิชาซีพ ทั้งนี้หมายความว่า นักเรียนวิทยาศาสตร์ควรจะมีความรู้ทางด้านอารยธรรมและสังคมศาสตร์บ้าง นักเรียนสังคมศาสตร์ก็ควรจะได้เรียนทางมนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์บ้าง เป็นต้น

ส่วนการอำนวยความสะดวกการศึกษาชั้นปริญญาโทและปริญญาเอกนั้น ต้องถือว่าสำหรับประเทศไทยเป็นการศึกษาพิเศษ สำหรับผู้สำเร็จปริญญาตรี ส่วนใหญ่ควรจะไปประกอบอาชีพได้แล้ว ผู้ที่มีความรู้พื้นฐานชั้นปริญญาตรีพอสมควร ถ้าใครจะศึกษาต่อ ก็อาจจะจัดหลักสูตรปริญญาโทหรือประกาศนียบัตรชั้นสูงให้ศึกษาได้ในเวลา

คำหลังจากเลิกงาน

การวิจัย

ได้กล่าวมาแล้วว่า งานวิจัยของอาจารย์และนักเรียนชั้นสูง มีประโยชน์สนับสนุนการสอนอย่างหนึ่ง กับส่งเสริมศิลปวิทยาให้ก้าวหน้าอีกอย่างหนึ่ง จึงเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่จะเปิดโอกาสและสนับสนุนการวิจัยให้มากเท่าที่จะกระทำได้

การวิจัยแบ่งได้เป็นการวิจัยทางทฤษฎีและการวิจัยทางประยุกต์

การวิจัยทางทฤษฎีนั้น มีผู้เข้าใจผิดอยู่บ้างว่าไม่มีประโยชน์ (กล่าวกันว่า ทฤษฎีเอามาใช้ไม่ได้) ถึงกับมีคำเยาะเย้ยว่า นักทฤษฎีอยู่ในหอสูงทำด้วยงาช้าง เท้าไม่ได้แตะดิน ผมขอแก้แทนนักวิจัยประเภทนี้ว่า เป็นนักวิจัยที่มีกรรมแต่ทำประโยชน์ได้มาก ถึงจะเป็นการปิดทองหลังพระก็ตาม เพราะทฤษฎีนั้นต้องก้าวหน้าก่อนประยุกต์จึงจะตามมาได้และตั้งรากฐานอันมั่นคงอยู่บนทฤษฎีการก้าวหน้าทางแพทย์ ทางเกษตร ทางวิศวกรรม ต้องอาศัยการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้านทฤษฎีเป็นพื้นฐาน เป็นตัวอย่างข้อตำหนิอีกข้อหนึ่งก็คือ นักทฤษฎีนั้นไม่มีความรับผิดชอบในการงานหรือในการบริหาร ได้แต่คิด พูดและเขียน ทำไม่ได้ ข้อตำหนินี้เกิดจากความเข้าใจผิดในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบระหว่างนักทฤษฎีกับนักบริหาร นักทฤษฎีมีหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญคือฝึกฝนสติปัญญาให้เฉียบแหลมลึกซึ้ง เบิกขอบฟ้าของศิลปวิทยาให้กว้างขวางออกไป และสำคัญยิ่งคือรักษาจรรยาบรรณในทางวิทยา ตั้งตนเป็นกลางไม่ลำเอียง กำจัดเสียซึ่งอคติอันเป็นอุปสรรคขวางบังตาวิชาไว้

ทำให้เสื่อมสติ อย่างนี้ต้องนับว่าเป็นความรับผิดชอบอันสำคัญ

การวิจัยด้านประยุกต์นั้น ส่วนใหญ่ประชาชนและรัฐบาลมักจะเห็นคุณค่า และได้รับความนิยมพอสมควร แต่ผมใคร่จะเสนอข้อสังเกตไว้ ณ ที่นี้ ๒ ข้อ คือ (๑) การวิจัยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านประยุกต์นั้นหาควรแยกตัวไปจากมหาวิทยาลัยไม่ ถ้าจะมีการตั้งสถาบันการวิจัยประยุกต์ ก็ควรจะให้มีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด เพราะจะได้อาศัยเกื้อกูลกัน และส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยได้ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้น เป็นการประหยัดเงิน ประหยัดคน และได้ประสานงานกับทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และ (๒) การวิจัยด้านประยุกต์ในมหาวิทยาลัยไทย ควรจะเน้นหนักไปทางด้านการศึกษาไทยคดี (Thai studies) ทั้งในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ถ้าเราไม่ศึกษาวิจัยเรื่องของเราเอง ปล่อยให้ผู้อื่นเขาศึกษา นอกจากจะน่าละอายแล้ว เชื่อได้แน่ว่าที่ผู้อื่นเขาจะสามารถศึกษาเรื่องของเราได้ถูกต้องเท่าเรานั้น ย่อมทำไม่ได้ อีกประการหนึ่ง การศึกษาวิจัยเรื่องของไยนั้นจะอำนวยให้มหาวิทยาลัยสามารถทำหน้าที่ที่ ๓ คือ อำนวยประโยชน์แก่สังคมไทยได้ดีขึ้น

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศเจริญแล้ว มักจะประสบกับปัญหาข้อหนึ่งคือ ความขัดแย้งระหว่างหน้าที่วิจัยกับหน้าที่สอน นักเรียนมักจะบ่นว่าอาจารย์ที่ดีมีชื่อเสียง ไปทำการวิจัยเสียหมดเวลาให้นักศึกษาสำหรับจะสอนและแนะนำไม่ใคร่ได้ สำหรับประเทศไทยปัญหานี้ยังไม่เกิดขึ้น เพราะการวิจัยยังมีน้อย แต่ทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครมีการวิจัย ก็ยังไม่ทราบว่าจะเอาเวลาไปที่ไหนกัน ไม่ใคร่จะใกล้ชิดกับนักเรียน อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เราจะต้องคำนึงถึงและหาทางป้องกันต่อไป

ประโยชน์สังคม

ศิลปวิทยาที่สะสมได้ในสถาบันอุดมศึกษา และกำลังคนที่มีความรู้ นับแต่ศาสตราจารย์ อาจารย์ ลงมาถึงนักศึกษาปริญญาชั้นสูง และนักศึกษาปริญญาตรีปีสูง ๆ ย่อมมีอยู่เป็นอันมาก เมื่อมหาวิทยาลัยได้พัฒนาเจริญขึ้นพอสมควร ศิลปวิทยาและกำลังคนเหล่านั้น ควรจะได้นำมาใช้เป็นประโยชน์แก่สังคม ทั้งหน่วยราชการ และงานเอกชนเมื่อมีความต้องการ ในประเทศที่การอุดมศึกษาเจริญถึงขนาดเช่นในสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า ประธานาธิบดีหลายท่านได้เคยเชิญศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยไปช่วยงานรัฐบาลอยู่เนือง ๆ เมื่อรัฐบาลในสหรัฐฯ สหราชอาณาจักร ประเทศอื่นในยุโรป แคนาดา ออสเตรเลีย ฯลฯ ต้องการตั้งกรมการพิเศษขึ้นศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็มักจะมีอาจารย์มหาวิทยาลัยเข้าร่วมอยู่ในกรมการนั้น เมื่อมีข้อขัดแย้งระหว่างสหพันธ์กรรมกรกับนายจ้าง อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยแรงงานมักจะรับเชิญให้เป็นอนุญาโตตุลาการ ตัวอย่างเช่นนี้มีอยู่เป็นอันมาก จะยกมากล่าวคงจะไม่หมดสิ้น

บางประเทศ เขาใช้มหาวิทยาลัยเป็นที่ฝึกอบรมของข้าราชการและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การฝึกพนักงานรถไฟ การฝึกพนักงานสถิติ และการอบรมหลักสูตรว่าด้วยสหพันธ์กรรมกร เป็นต้น

อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมากจากสาขาวิชาต่าง ๆ สามารถทำประโยชน์แก่บริษัท ห้างร้านเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ โดยเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการแก่องค์การ บริษัทห้างร้านเหล่านั้น ทั้งนี้ย่อมเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานต่าง ๆ นั้นเอง มิใช่แต่จะเป็นการ

เพิ่มรายได้ให้แก่อาจารย์เท่านั้น

ในประเทศที่มีมหาวิทยาลัยอยู่ตามเมืองเล็ก ๆ มหาวิทยาลัยย่อมเป็นศูนย์แห่งวัฒนธรรมและงานสังคมของเมืองนั้น นาฏศิลป์ ดนตรี วรรณคดี ปาฐกถา งานรื่นเริง งานกีฬา และงานอดิเรกอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย เปิดโอกาสให้ชาวบ้านชาวเมืองได้รับประโยชน์อย่างน้อยก็มีการสังสรรค์กับผู้มีความรู้และหนุ่มสาวนักศึกษาจำนวนมากของมหาวิทยาลัย สำหรับประเทศไทย เมื่อมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นจำนวนเพียงพอแล้ว มหาวิทยาลัยคงจะสนองและบำบัดความต้องการของชุมชนได้เช่นเดียวกับในประเทศอื่น

ในประเทศไทยขณะนี้ เมื่อเรากล่าวถึงประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยจะอำนวยให้แก่ประชาชน เรามักจะพุ่งเล็งไปในข้อที่จะให้มหาวิทยาลัยรับนักศึกษาเข้ามา มาก ๆ แต่ละปี โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของการศึกษา จำนวนอาจารย์ และสถานที่ เครื่องมือการสอน และไม่คำนึงว่านักเรียนที่จะเข้าศึกษาชั้นอุดมนั้นมีจำนวนมากที่พื้นความรู้ต่ำ ไม่เหมาะแก่การศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

ผมเองมีความเห็นว่า ขณะนี้มหาวิทยาลัยของไทยเรามีน้อยกว่าที่ควรจะเป็น เฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคนอกกรุงเทพฯ แต่วิธีแก้ไขข้อบกพร่องนี้ หาใช่การเปิดมหาวิทยาลัยตลาดวิชาในกรุงเทพฯ ไม่ วิธีแก้ไขที่จะให้ได้ผลดีจริง ๆ ควรจะเป็นดังนี้ (๑) พยายามสะสมอาจารย์ให้มากขึ้น เตรียมไว้ในสาขาวิชาต่าง ๆ (๒) พยายามปรับปรุงการศึกษาชั้นมัธยมให้มีมาตรฐานสูงขึ้น เพื่อให้มีนักเรียนที่เหมาะสมมากขึ้นสำหรับเรียนในชั้นอุดม (๓) สำรวจดูในท้องถิ่นจังหวัดต่าง ๆ ที่มีวิทยาลัยวิชาชีพชั้นสูง เช่นวิทยาลัยครู แล้วปรับปรุงวิทยาลัยนั้น ๆ ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย โดยใช้เวลาเตรียมงานพอสมควร (ในการนี้ จำเป็นจะต้องให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ

ชั้นอุดมศึกษาด้วย จึงจะสำเร็จได้ผลง่าย) (๔) ให้มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ที่มีอาจารย์มากพอ ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงวิทยาลัยดังก้าวแล้ว ไปจนกว่าวิทยาลัยต่าง ๆ นั้นจะมีอาจารย์และอุปกรณ์การศึกษาเพียงพอ (๕) วางโครงการที่ว่านี้เป็นโครงการระยะยาว ๕ ปี - ๗ ปี ตามความจำเป็น โดยสนับสนุนการเงินงบประมาณและเงินกู้ให้เพียงพอ

ส่วนการสนับสนุนให้มีวิทยาลัยเอกชน ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลอยู่แล้วนั้น ก็ควรดำเนินต่อไป โดยให้เอกชนนั้นวางแผนงานขยายวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยได้ ภายในกรอบแห่งความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ

การที่จะสนับสนุนมหาวิทยาลัยทั้งที่เป็นของรัฐและที่เป็นของเอกชน ให้เปิดสอนในสาขาวิชาใดบ้างนั้น ควรคำนึงถึงความต้องการกำลังคนของชาติ พยายามให้ผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่มีความต้องการสูง เช่น ครู นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร นักเกษตร พยาบาล เป็นต้น พยายามหลีกเลี่ยงป้องกันมิให้ผลิตบัณฑิตมาชนิดที่จะทำให้เกิดปัญหาการว่างงานภายหลัง เฉพาะอย่างยิ่งบัณฑิตในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์บางสาขา

ในขณะนี้ ผมเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ พอจะบำบัดความต้องการการศึกษาชั้นสูงของประชาชนได้บ้างหลายวิธี เช่น ในกรุงเทพฯ เอง ก็อาจจะเปิดหลักสูตรการอบรมวิชาชีพบางชนิดได้ในภาคค่ำ เพื่อใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัยให้เป็นประโยชน์เต็มที่ วิชากฎหมาย วิชาบัญชี วิชาบริหารธุรกิจ วิชาช่างกล คณิตศาสตร์ การธนาคาร ฯลฯ เป็นวิชาที่มีผู้สนใจเรียนมิใช่น้อย แต่ในการศึกษาชนิดนี้ไม่ควรจะหลอกตัวเราเอง หรือผู้อื่นให้เข้าใจว่าเป็นการศึกษาระบบปริญญา เป็นการศึกษาเพื่อความรู้เฉพาะ

อย่าง และผู้ที่มีความรู้เรียนแล้วสอบไล่ได้ควรได้รับประกาศนียบัตรแต่ละวิชาหรือจะรวมหลาย ๆ วิชาที่สอบไล่ได้ที่คล้องจองกัน เป็นประกาศนียบัตรพิเศษสำหรับการธนาคาร สำหรับวิชารัฐศาสตร์ หรือสำหรับวิชาช่างกล ฯลฯ ก็ย่อมกระทำได้และเป็นประโยชน์ดี

ผมอยากได้เห็นอาจารย์และนักศึกษาชั้นสูง ๆ ของมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ จัดการอีกอย่างหนึ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น คือรวบรวมกันเป็นคณะในเวลาปิดภาคปลาย กำหนดหลักสูตรให้ดี ให้เหมาะ จัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ไปตามหัวเมือง เพื่อบรรยายวิชาการต่าง ๆ ที่มีผู้สนใจ คราวละ ๒ หรือ ๓ เมือง เลือกเมืองที่ไม่มียุทธศาสตร์ ถ้ากระทำเช่นนี้ได้ก็จะเป็นประโยชน์แก่สังคมมิใช่น้อย

ข้อสังเกตท้ายเรื่อง

ก่อนจบบทความ ผมใคร่ขอเรียนชี้แจงว่ากรณีที่ผมได้นำเอาเรื่องอุดมศึกษามานอภิปรายนี้ มิใช่ว่าเรื่องอุดมศึกษาจะเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาการศึกษา แท้จริง ถ้าพูดถึงจำนวนแล้ว ผู้ที่เป็นนักเรียนชั้นอุดมในประเทศเรานี้มีเป็นส่วนน้อย การศึกษาชั้นอื่น ๆ มีนักเรียนผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงมากกว่านัก แต่โปรดคำนึงว่าอุดมศึกษาเป็นกุญแจสำหรับความก้าวหน้าของวิชาการในสังคมเรา และการปรับปรุงอุดมศึกษาให้ดีขึ้นนั้น จะมีผลสะท้อนให้การศึกษาระดับอื่น ๆ ได้รับประโยชน์จากความเจริญนั้นด้วย ทั้งทางตรงและทางอ้อม

มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย

ประโยชน์ของมหาวิทยาลัย

โบราณท่านเปรียบวิชาว่าเป็นทรัพย์ ถ้าเราเชื่อกันจริง ๆ ว่า สังคมที่จะอยู่ได้ด้วยความสุขความเจริญนั้น ควรจะมีการกระจายเฉลี่ยทรัพย์ให้ทั่วถึงกัน อย่าให้ใครจนจนเกินไป และอย่าให้ใครมั่งมีจนเกินไปแล้ว สังคมนั้นก็ควรจะมีหน่วยงานการศึกษาให้ประชาชนได้รับวิชาโดยทั่วถึงกัน หรืออีกนัยหนึ่ง การศึกษาประชาบาลชั้นประถมและการศึกษาชั้นมัธยม ย่อมมีความสำคัญมากกว่าการศึกษาชั้นอุดม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยซึ่งมีคนมีวาสนาได้เรียนชั้นอุดมจำนวนน้อยนัก ไม่ถึงหนึ่งในพันของคน que เข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ ข้อนี้ได้รับการยืนยันจากนักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนเพื่อการศึกษาและผลที่ได้รับจากการศึกษาในระดับต่าง ๆ เช่น ศาสตราจารย์มาร์กเบลลา ก็ได้วิเคราะห์เรื่องการศึกษาของไทย สำหรับสภาพการศึกษาแห่งชาติเมื่อ ๓-๔ ปีก่อน และได้แสดงผลของการวิเคราะห์ไว้โดยชัดเจนว่า ผลได้จากการศึกษาชั้นประถมเป็นสูงสุด และผลได้จากการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยต่ำสุด